

Kültürel Mirasın Kırsal Turizm Bakımından Önemi

Miray KALAYCI^{1,*} Orhan ÖZÇATALBAŞ²

Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya

*Corresponding author e-mail: miraykalayci@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7731-8525

Received: 21.02.2021 Accepted: 01.06.2021

Özet

Kültür; toplumsal gelişme süreci içinde oluşan maddi ve manevi değerleri, geleneksel yaşamı, düşünme ve anlama biçimini kapsamaktadır. Kültür, doğası gereği değişken olmakla birlikte özgün değerlerin korunarak geçmişten geleceğe aktarılmasıyla yaşayan bir olgu olarak varlığını devam ettirmektedir. Kültürel miras ise; tarihimizi ve kimliğimizi geçmişle, günümüzle ve gelecekle olan bağımızı temsil etmektedir. Geleneksel değerler, kentsel yaşama göre kırsal yaşamda daha güçlü şekilde devam etmektedir. Bu bakımdan kırsal alan toplumların çoğunda; söz konusu toplumun geleneklerinin, örf ve adetlerinin, kültürel unsurların, topluma ait geleneksel değerlerin korunduğu yerleşim alanlarıdır. Dolayısıyla kırsal alanlar geleneksel değerlerin, gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir kaynaktır. Kültürel miras, sağladığı maddi ve manevi kazanımların yanında sosyal ve ekonomik kalkınmaya olan katkısı bakımından da önemlidir. Özellikle kitle turizmine alternatif olan kırsal turizm ve kültür turizmi gibi faaliyetler kültürel mirası koruyan ve onu sürdürülebilir kılan bir anlayışla ele alınmaktadır. Kültürün ve mirasın turizm potansiyelinin ayrı ayrı alınması yerine bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle kültürel mirasın sürdürülebilirliği için kırsal turizm aracılığıyla toplumun kullanımına açılması gerekmektedir. Türkiye’de son yıllarda mevzuat ve uygulamaya yönelik yapılan çalışmalarla yerel değerlerin korunması üzerinde önemli gelişmeler söz konusudur. Bu çalışmada kırsal turizmi geliştirmek ve gelişimi sürdürülebilir kılmak için kültürel mirasın rolü ve önemi tartışılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kültürel miras, kırsal turizm, kırsal miras, sürdürülebilir turizm, kültür turizmi*

Importance of Cultural Heritage in Rural Tourism

Abstract

Culture covers the material and spiritual values formed in the process of social development, the traditional life, the way of thinking and understanding. Although culture is changeable by its meaning, it is a living phenomenon by preserving original values and transferring them from the past to the future. However, it continues to exist in this way. Cultural heritage is our history and identity; It represents our connection with the past, present and future. Traditional values continue more strongly in rural life than in urban life. In this regard, in most of the rural communities; These are the settlement areas where the traditions, customs and traditions of the society in question, cultural elements and traditional values of the society are preserved. Therefore, rural areas; It is an important resource in terms of transferring traditional values to future generations. Cultural heritage is important in terms of its contribution to social and economic development as well as the material and spiritual gains it provides. In particular, activities such as rural tourism and cultural tourism, which are alternatives to mass tourism; It is handled with an understanding that preserves the cultural heritage and makes it sustainable. Instead of considering the tourism potential of culture and rural heritage separately, it should be handled with a holistic approach. For this reason, for the sustainability of cultural heritage, it should be opened to the use of the society through rural tourism. In Turkey, there have been important developments in the protection of local values with the studies on legislation and implementation in recent years. In this paper the importance of cultural heritage for the development of rural tourism and the sustainability of development has been discussed, and suggestions have been developed.

Keywords: *Cultural heritage, rural tourism, rural heritage, sustainable tourism, cultural tourism*

1. Giriş

Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmaktadır. Bugün yaklaşık 7,8 milyar civarında olan dünya nüfusunun 2050 yılında 10 milyara yükselmesi beklenmektedir (Anonim, 2021). Genel olarak nüfus artışı toplumlarda sosyo-ekonomik değişmelerle birlikte insan ihtiyaçlarının, alışkanlıklarının ve taleplerinin değişmesine etki etmektedir. Ancak esas olarak nüfus artışıyla şekillenen bu küresel tüketim çağında, tüketim ne kadar artarsa artsın özellikle gelişmişlik düzeyi açısından, geleneksel değerlerin ve yöresel ürünlerin önemi ve talebi artış göstermektedir (Özçatalbaş, 2016). Kırsal alanlar geleneksel değerlerin sürdürülmesi, yerel yaşam biçimleri ve özgünlükleri nedeniyle önemli bir kaynak durumundadır ve bu nedenler kırsal alanları kentsel alanlarda yaşayan insanlar için cazip hale getirmektedir. Covid-19 pandemisi ile birlikte kalabalıklardan uzak durma isteği daha az insanın olduğu kırsal yerlere olan talepte (Arslan ve Kendir, 2020) ve kırsal alanlarda bisiklet, yürüyüş, doğal anıt ziyaretleri, su sporları, kamp gibi faaliyetleri gerçekleştirme isteğinde artış olduğu görülmektedir (Vaishar ve Stastna, 2020).

Kırsal alanlara olan talebin ve kırsal turizm faaliyetlerindeki artışın üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Kırsal alanlar geleneksel değerlerin geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe aktarılması açısından önemlidir. Bu nedenle kırsal alanın muhafaza etmekte olduğu değerleri koruyarak geliştirmek ve sürdürülebilir bir anlayışla kırsal turizm ile buluşturmak gerekmektedir.

Kırsal alanların muhafaza ettikleri değerler geleneksellik kavramıyla açıklanabilir. Geleneksellik; geleneğe dayanan, gelenekle ilgili olan, ananevi olma durumunu ifade etmektedir (TDK, 2016) ve gelenek kelimesi genellikle kırsal turizm ile bağlantılıdır. Kırsal turizm “kırsal kesimdeki yaşamı, sanatı, kültürü ve mirası sergileyen, böylece yerel halktan yararlanan her türlü turizm biçimini temsil etmektedir (Nagaraju ve ark, 2014). Miras ve turizm, son yıllarda sık sık birbirleriyle bağlantılı olarak tartışılan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Tan ve ark, 2018). Ülkeden ülkeye değişen, o ülkeye ait özellikleri yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılacak gelen her türlü eser ve değerler olarak adlandırılan kültürel miras, kırsal turizmin önemli bileşenlerinden birisidir (KTB, 2009). Kültürel miras, toplumların geçmişten günümüze kadar gerek doğayla gerek diğer kültürlerle gerekse kendi iç dinamikleri içerisinde meydana getirdiği ve günümüze kadar ulaştırdığı değerli kültür varlıklarıdır (Sezer, 2017). Kırsal alandaki değerler kültürel miras kapsamında soyut ve somut değerler olarak ikiye ayrılabilir. Somut değerler kapsamında; geleneksel mimari, yollar, avlular, yemek kültürü, çocuk oyunları, cami, mescid, el sanatları, değirmen, sosyal ve sanatsal yapılar, yazılı kültür yer almaktadır. Soyut değerler kapsamında ise; sözlü gelenek ve anlatımlar, dil, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller, şölenler, festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları yer almaktadır (KTB, 2009).

2. Kırsal Turizm Kavramı ve Kültürel Miras İlişkisi

Kırsal turizm; kırsal alanda yaşayan toplum tarafından oluşturulan ve geçmişten devraldığı sosyo-kültürel değerlerle etkileşim halinde, kırsal alana özgü üretim ve huzur ortamından, doğal kaynaklardan, dinlenme ve bilgilenme amaçlı yararlanma faaliyetidir (Özçatalbaş, 2000). Kırsal turizm kavramı sadece sosyo-ekonomik bir değer değil kırsal kesim kültürünü oluşturan insanlarla etkileşimin sağlandığı sosyo-kültürel ve aynı zamanda ülkelerin sahip oldukları değerleri en iyi şekilde temsil edebilme kabiliyetine sahip ulusal bir değerdir. Bu değerler ve huzur ortamı hem kentsel nüfus hem de otantik ve özgün kültürel değerleri, yerel yaşamı tanımak isteyen yabancıların ilgisini çekmektedir. Kültürel miras ve turizm, birbiri ile yakından ilişkilidir. Turizmin sürekliliği için doğal ve kültürel kaynakların korunması, geliştirilmesi gerekirken; kültürel ve doğal değerlerin geliştirilmesi için de turizm önemli bir araçtır (Kiper, 2006). Bu nedenle Kırsal turizmde sürdürülebilirlik, yaratıcılık, yerellik ve otantiklik bir arada sürdürülmesi gereken kavramlardır.

Türkiye’de kırsal turizm desteklenen projeler sayesinde büyük önem kazanmıştır. Bu projelerle Kayaköy/Fethiye eski kalıntıların canlandırılması sağlanmakta, Şirince köyü/Selçuk ve

Cumalıkızık/Bursa gibi bazı köylerde konaklama yerel kültürdeki evlerde sağlanarak turizm faaliyeti devam etmektedir.

Kültürel miras kavramı aşağıda yer alan unsurlar sayesinde ilgi çekiciliğini yitirmemektedir. Dinamik yapısı ve çalışmalarıyla insanların kültürel ihtiyaçlarını karşıladığı gibi ülke ekonomilerine de katkıda bulunmaktadır (KTB, 2009).

- Toplar, korur ve geçmişini yorumlar
- Fikir üretir, geliştirir ve bunu paylaşır
- Öğrenmek için fırsatlar sunar
- Kimlik ve yerleşim yeri ile ilgili farkındalık yaratır ve insan yaşamını zenginleştirir
- Yaratıcılık, ilham ve eğlence sunar.

3. Kırsal Turizmin İşlevi ve Kültür Etkileşimi

Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen değişimler tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de etkisini hissettirmektedir. Tüketim algıları değişmekte olan turistler, deniz turizmine alternatif olarak sosyo-kültürel, sportif ve doğal (ekolojik) değerleri ön plana alan turizm türlerine yönelmektedir. Bu durum kültürel (cultural) ve doğal (natural) değerlerin korunmasını daha önemli hale getirmektedir.

Günümüzde kültür ve kültürel miras turizmi, turizmin en hızlı gelişen ve en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Poria ve ark, 2003). Kültürel miras ise toplumun bütününe yönelik özgün kültür değerleriyle ilişkilidir. Bu kapsamda kırsal alanlar, özellikle kırsal kültür değerlerini koruması ve yaşatması bakımından önemlidir. Kırsal turizm ise; öncelikle kırsal halka gelir sağlar, yöre ve ülke ekonomisine katkıda bulunur. Aynı zamanda kırsal yörelerin kalkındırılmasında, kültürel mirasın korunmasında ve dış dünyaya tanıtılmasında önemli bir araçtır. Daha somut ifade etmek gerekirse kırsal turizm kırlardan kentlere göçü önler, tarımın canlanmasını sağlar, onlardan elde edilen gelir, halkın hayat standardını yükseltir, kadına sosyal statü kazandırır (Soykan, 1999). Görüldüğü gibi kültürel ve kırsal miras kırsal alanda turizmin geliştirilmesi için en önemli unsurlardan ve bu nedenle özellikle kırsal yaşamını ifade eden kültürel değerlerin korunarak turizmde kullanılan bir araç haline getirilmesi üzerinde durmak önemlidir.

4. Türkiye’de Kültürel Miras

Türkiye kırsal turizme yönelik olarak coğrafi, doğal ve tarihi bakımdan çok önemli avantajlara sahiptir. Özellikle coğrafi konumu ve sahip olduğu topografik yapıdaki farklılıklardan dolayı tüm mevsimlerin yaşandığı mikro klima alanların bulunduğu kırsal turizm amaçlı kullanılabilen eşsiz doğal zenginliklere sahip bir ülke görünümündedir. Ülkenin üç tarafının denizlerle çevrili olması tarım ile turizm sektörünün zorunlu olarak etkileşimde bulunmasına neden olmaktadır (Özçatalbaş, 2006). AB Ortak Tarım Politikası Gündem 2000’in en önemli amaçları arasında kırsal mirasın korunması ve sürdürülmesi yer almaktadır ve ülkelerin kendi çalışmaları dışında UNESCO’nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu) çalışmalarıyla, yok olmaya yüz tutmuş kültürel miras eserlerinin küreselleşen dünyada sadece o ülkelerin değil dünyanın değeri olarak görülmemektedir.

2021 yılı itibariyle Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kayıtlı 1154 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup; bunların 897 tanesi kültürel, 218 tanesi doğal, 39 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıktır. Türkiye’nin UNESCO Dünya Miras Listesi’nde 17’si kültürel, 2’si karma olmak üzere 19 miras alanı bulunmaktadır (UNESCO, 2021). Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kaydettirdiği 20 adet unsuru ile Türkiye UNESCO’ya en çok unsur kaydettiren ülkeler arasında yer almaktadır (KTB, 2021). Burada aşağıda sıralanan kültürel ve doğal miras kapsamındaki eserlerin bulunduğu bölge için önemli bir zenginlik olduğunu belirtmek gerekir. Bu kapsamda kırsal veya kentsel alanlarda yer alan tarihi ve kültürel eserler özellikle kırsal alanda

ya da kırsal alan çerçevesinde bulunanlar kırsal turizmin geliştirilmesi için önemli araçlar olarak kullanılabilir durumdadır.

Türkiye Kültürel Miras Listesi

- İstanbul [1985]
- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]
- Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986]
- Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta) [1987]
- Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988]
- Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]
- Troya Antik Kenti (Çanakkale) [1998]
- Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]
- Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) [2012]
- Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014]
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]
- Efes (İzmir) [2015]
- Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016]
- Afrodisias (Aydın) [2017]
- Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) [2018]
- Arslantepe Höyüğü (Malatya) [2021]

Kültürel ve Doğal Miras

- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985]
- Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]

Somut Olmayan Kültürel Miras

- Meddahlık (2008)
- Mevlevi Sema Töreni (2008)
- Âşıklık Geleneği (2009)
- Nevruz (Çokuluslu) 2009)
- Karagöz (2009)
- Geleneksel Sohbet Toplantıları (2010)
- Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)
- Alevi-Bektaşî Ritüeli (2010)
- Tören Keşkeği Geleneği (2011)
- Mesir Macunu Festivali (2012)
- Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği (2013)
- Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı (2014)
- Geleneksel Çini Ustalığı (2016)
- İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Yufka (Multinational 2016)
- Bahar Kutlaması: Hıdrellez (Çokuluslu) (Multinational 2017)
- Islık Dili (2017)
- Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (2018)
- Geleneksel Türk Okçuluğu (2019)
- Minyatür Sanatı (2020)
- Geleneksel zeka ve strateji oyunu (2020)

5. Kültürel Değerler ve Kültür Güzergahları

Kültürel rota kavramı 1994 yılında UNESCO Kültürel Miras Komitesi tarafından da kabul edilerek “Ülkeler ve bölgeler arasındaki değişim ve çok boyutlu diyalogdan gelen kültürel önemi rota boyunca, zamansal ve mekânsal olarak görüldüğü ve somut elementlerden oluşan *mirasın yolu/izi*” olarak tanımlanmıştır. *Kültürel rotalar kültürel mirası korumak, doğal ve kültürel değerleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmek için* yeni bir perspektif sunmaktadır (UNESCO, 2021). Kültürel rota bölgelerde turizmin gelişmesi için çok önemli bir fırsat olarak yorumlanabilir. Kültür rotalarını tercih eden gezginler genellikle çadır, köy evleri ve gezginlerin ağırlıklı olarak tercih ettikleri çadır ve bungalov tarzı evlerin yer aldığı tesisleri tercih etmektedir. Aynı zamanda yöresel besinlerle beslenmekte ve kırsal alanda zaman geçirerek kırsal ekonomiye katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu değerler arasında bütüncül bir yaklaşımla geliştirilen ağlar, bağlantılık oluşturduğu için bölgelerin koruma planlarında başarılı olmasına yardımcı olur (Özden, 2019; Çekül, 2015). Türkiye’den somut örnekler olarak; Likya Rotası, Hitit Rotası ve Evliya Çelebi Rotası gibi rotalar verilebilir. Bunlar hem turizm bölgeleri dışında kalan yerleşimlerin tarihi ve kültürel değerlerini öne çıkarmakta, hem de bu yerleşimlerin turizme yönelik ilgi odakları olmasını sağlayarak kırsal kalkınmaya destek olmaktadır (CRS, 2017). Örneğin; Likya yolu üzerinde çok sayıda korunan alan (Xhantos-Letoon Dünya Miras Alanı, Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi, Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi, Beydağları Milli Parkı, kentsel sit alanları arkeolojik sit alanları ve doğal sit alanları) bulunmaktadır. Bu rotalar, kentsel ve kırsal yerleşim alanlarında yer alan kültürel ve doğal değerleri kapsamakta ve genel olarak iki ana başlıkta toplanmaktadır.

A- Tarihi ulaşım güzergâhları

Tarihin belirli bir döneminde ticaret, ibadet, göç, savaş, keşif gibi amaçlarla gerçekten kullanılmış ulaşım güzergâhları yer almaktadır. Fiziksel açıdan bakıldığında, bu tarihsel yolların günümüze ulaşmış kalıntılarını izlemek mümkün olabilmektedir; yer döşemeleri, mil taşları, köprüler, kapılar ile yol üzerinde konaklama, ticaret veya savunma amacıyla kullanılan hanlar, kervansaraylar, kaleler gibi anıtsal yapılar bu gruba örnek olarak verilebilir.

B- Tarihi olmayan sonradan geliştirilmiş güzergâhlar

Geçmişte kullanılmamış ancak çeşitli amaçlarla günümüzde planlanmış ve geliştirilmiş rotalar bu kapsamda yer almaktadır. Bu rotalar, miras alanlarını birbirine bağlayan sanal bir izi takip edebileceği gibi tarihsel yol izlerini de içerebilir. Burada planlamanın başlıca hedefleri yerel kalkınmanın desteklenmesi, alternatif turizmin canlandırılması, doğal ve kültürel mirasın korunması şeklinde belirlenebilir. Şarap rotası, gastronomi rotası gibi tematik örnekler bu grupta yer almaktadır (Çekül, 2015).

6. Örgün ve Yaygın Eğitim

Sahip olunan kırsal değerlerin ve mirasın korunması, geliştirilmesi ve yaşatılması için eğitim önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda aile ve çevrede alınan enformal eğitim yanında özellikle örgün ve yaygın eğitim büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda geleneklerin sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde yapılacak işlemler arasında doğru eğitim ve yayım politikalarının geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik konular öne çıkmaktadır. Bilindiği gibi kırsal alanda eğitim hizmetlerini ifade eden yayım, kırsal alandaki yerel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemli bir çalışma alanıdır. Hatta son yıllarda yerel değerlerin kırsal kalkınma kapsamında ele alınarak, kırsal alanlarda yaşayanlara yönelik olarak söz konusu yöresel değerlerin alternatif geçim kaynakları olma potansiyelinden yararlanılmak üzere önemli çalışmalar bulunmaktadır (Özçatalbaş, 2014). Kırsal alanların kalkındırılması için kırsal turizm önemli bir araçtır. Kırsal turizm tarım faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlere alternatif olarak yerel istihdamı destekleyerek ekonomik katkı sağlarken, yaşam standartlarının artmasına yardımcı olur ve yöredeki değerlerin turistlerle buluşturmasını sağlar. Buna göre toplumun yüzlerce yıldan beri ortaya koyduğu değerlerin korunması, geleceğe aktarılması ve kırsal turizm ile bütünleştirilmesi

gerekmektedir. Kırsal turizmin kalkınmaya olan etkisini artırmak yönünde çalışırken diğer taraftan mevcut kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda hassasiyet göstermek gerektiğini unutmamak gerekiyor. Bu kapsamda kırsal turizm alanındaki bilgi birikimini kırsal nüfusa sunarak ve insan kaynağını geliştirmeye yönelik eğitsel faaliyetlerle kırsal turizmin sağlıklı ve hızlı gelişmesine katkıda bulunabilecek en önemli araçlardan biri de yayım faaliyetleridir (Özçatalbaş, 2000; Özçatalbaş, 2020). Görüldüğü gibi kırsal alana yönelik eğitim ve yayım faaliyetleri tarımsal üretim yanında esasen kırsal mirasın korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak da önemli işlevlere sahiptir.

7. Sonuç

Sonuç itibarıyla küreselleşme her alanda ortak popüler bir kültür oluşturmak yönünde etkinliğini artırıyor olsa da söz konusu etkinin henüz ulaşmadığı ve özgün değerlerin korunduğu alanlar bulunmaktadır. Bunlar içerisinde toplumsal değerleri önemseyen ve söz konusu değerlerle birlikte yaşayan ***kırsal alanlar büyük öneme sahiptir ve kır hala geleneksel değerlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemli bir kaynak durumundadır.*** Ancak kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yoğun olarak yaşanan ***göç söz konusu değerlerin kentlere taşınmasından daha çok bozulmasıyla sonuçlanmaktadır. Özellikle kırsal ailelerin çoğunlukla yetersiz gelire sahip olması ve yaşam standartlarının kentlere göre daha düşük olması*** göçle birlikte söz konusu etkileşimi kültürel değerlerin kaybı yönünde artırmaktadır. Belirtilen sorunların üstesinden gelebilmek içinse sürdürülebilir kalkınma ve tam istihdama ulaşmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Burada; ***özellikle kültürel mirası da kapsayan kırsal turizm gibi turizm türlerinin önemli bir potansiyeli ifade ettiği açıktır.*** Bu kapsamda sahip olunan özgün kültürel ve kırsal miras; kırsal turizmi geliştirmek için önemlidir ve konuyla ilgili olarak aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir.

- Alternatif turizmin gelişimine yönelik olarak kültürel ve doğal mirasın varlığı, korunması ve geliştirilme potansiyeli tartışılmalıdır.
- Sahip olunan kültürel değerlere yönelik envanter çıkarılmalı ve haritalandırılmalıdır.
- Yerel halkın sürdürülebilir kalkınma ve turizmi kavraması sağlanmalıdır
- Yerel halkın kırsal turizm ve ilgili alanlarda yer alması sağlanmalıdır.
- Yöresel özelliklere sahip özgün yapılar korunarak değerlendirilmeli ve güçlendirilmelidir.
- Kültürel mirasa ve değerlere yönelik olarak tanıtım ve pazarlamaya yönelik faaliyetler artırılmalıdır. • Özgün değerlerin yaygınlaşmasını ve yeni kuşaklara aktarımını sağlamaya yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal ve ekonomik kalkınmanın ana unsurlarından biri olarak kırsal turizmin desteklenmesine yönelik stratejiler geliştirilmelidir.
- Kırsal turizmin gelişmesi için konuyla ilgili ulusal politikalar bütünsel bir yaklaşım ile ele alınarak tüm paydaşları kapsamaması sağlanmalıdır.
- Yerel halka sahip olunan kültürün devam ettirilmesi için imkan ve teşvik edici destekler verilmelidir. • Eğitim ve yayım çalışmalarıyla, paydaşların eşgüdüm içinde bilinçlendirilmesi gereklidir.
- Kültürel mirasın korunarak kırsal turizmde kullanılması, kırsal turizmin gelişimi yanında, kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamak gereklidir.
- Türkiye’de son yıllarda mevzuat ve uygulamaya yönelik yapılan çalışmaların yerel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve gelişimin sürdürülebilir kılınması üzerinde buluşması sağlanmalıdır.
- Süreç, Türkiye Turizm Strateji Belgesi ile ilişkilendirilerek güçlü yönlerle birlikte olası fırsatların değerlendirilmesine yönelik diğer sosyal ve ekonomik konular üzerinde de durulmalıdır.

Kaynaklar

- Arslan, E. ve Kendir, H. (2020). COVID-19 Salgını Sonrası Yükselen Trend Kırsal Turizm: Zile Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4): 3668-3683
- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 25.
- Beyhan, Ş. G. (2006). Kültürel, Doğal ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi ve Isparta Örneği, Sempozyum Turizm ve Mimarlık, Antalya.
- CRS. (2017). Culture Routes in Turkey-Long Distance Hiking Trails for All. Culture Route Society can be reached from <http://cultureroutesinturkey.com>.
- ÇEKÜL. (2015). Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, Kültür Rotaları Planlama Rehberi, Tarihi Kentler Birliği.
- Görmüş, S. (2017). Kültürel Peyzaj değerlerini korumak için yeni bir yaklaşım: Kültürel Rotalar, Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi.
- Kiper A. T. ve Kiper T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 2006; 3(3): 305-314.
- KTB. (2009). Kültürel Miras ve Müzecilik Çalışma Raporu, İngiltere Örneği, Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- KTB. (2021). Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://www.kultur.gov.tr/TR-96283/kulturel-miras.html>
- Nagaraju, L. G. ve Chandrashekara, B. 2014. Rural Tourism and Rural Development in India. *International Journal of Interdisciplinary and Multidisciplinary Studies*, Vol. 1, Nr.6, pp. 42-48.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi* 4 (1), 37-51 .
- Özçatalbaş, O. (2000). Kırsal turizm ve geliştirilmesinde yayımın önemi. *Türkiye 4. Tarım Ekonomisi Kongresi*. Cilt 2. Tekirdağ.
- Özçatalbaş, O. (2006). Türkiye’de Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirme Olanakları, TMMOB, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, Bildiri Kitabı. 272-278, 28-29.04.2006 Antalya.
- Özçatalbaş, O. (2014). Yerel Değerler ve Kalkınma İlişkisi, 3. Yöresel Ürünler Sempozyumu Bildiri Kitabı, Akdeniz Üniversitesi GSF, Antalya.
- Özçatalbaş, O. (2016). Geleneksellik, Modernleşme ve Kırsal Miras, 4. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür Sanat Etkinlikleri Bildiri Kitabı, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Editör: M.A. Eroğlu, 3-5 Kasım 2016 Antalya, s.58-59. ISBN: 978-605-66000-0-5.
- Özçatalbaş, O. (2020). Kırsal Mirasın Önemi ve Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* E- ISSN: 2146-0132 13(1): 1-8, 2020
- Özden, S. 2019. Kültür Rotalarının ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Kullanılabilme Olanakları. Şırnak Üniversitesi, JAVS Kongresi
- Poria, Y.; Butler, R. and Airey, D. 2003. The Core of Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research*. 30 (1):238–254.
- Sasu, A. ve Epuran, G. (2016). An Overview of the New Trends in Rural Tourism, *Bulletin of the Transilvania University of Braşov Series V: Economic Sciences • Vol. 9 (58) No. 2 – 2016*.
- Sezer, İ. (2017). Kültürel Mirasın Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Taşköprü İlçesi Örneği Cilt:2 No:2 *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi* .
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kırsal kültürle buluşan bir turizm türü: Kırsal turizm. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*.
- Tan, Siow-Kian, Tan, Siow-Hooi, Kok, Yon-Sin ve Choon, Shay-Wei. (2018). Sense of place and sustainability of intangible cultural heritage- The case of George Town and Melaka. *Tourism Management*, 67, 376-387.
- TDK. (2016). Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/index.php>, Ankara.

UNESCO. (2021). Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerinde Türkiye, Erişim adresi: [UNESCO Türkiye Millî Komisyonu](#), Erişim tarihi: 10.10.2021

UNESCO. (2021). UNESCO Dünya Mirası Listesi, Erişim adresi: [UNESCO Türkiye Millî Komisyonu](#), Erişim tarihi: 10.10.2021

Vaishar, A. ve Stastna, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on rural tourism in Czechia Preliminary considerations, Current Issues in Tourism, DOI: 10.1080/13683500.2020.1839027.

Yıldırım, M ve Deniz, F. (2018). Turizmin yerel halkın sosyo-kültürel yapısına etkisi, Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt (Volume) 1, Sayı (Issue) 2, Sayfa (Page): 79-91.

